

Henryk Paprocki

Miejsca biblijne i patrystyczne w Liturgii św. Bazylego Wielkiego

Elpis 11/19-20, 299-321

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MIEJSCA BIBLIJNE I PATRYSTYCZNE W LITURGII ŚW. BAZYLEGO WIELKIEGO

Celem niniejszej pracy jest ukazanie, jak bardzo Liturgia prawosławna jest biblijna, to znaczy ile jest w niej cytatów z Biblii. Równocześnie miejsca patrystyczne wskazują na związek z nurtem tradycji, a w wypadku Anaforę św. Bazylego Wielkiego na jego autorstwo.

Cytaty biblijne i patrystyczne, jak również odrębności właściwe dla różnych redakcji części stałych Liturgii zostaną przedstawione przy tekście Liturgii św. Jana Chryzostoma.

Przy niniejszej pracy wykorzystano następujące konkordancje biblijne:

1. Dla Septuaginty: E. Hatch & H. A. Redpath, *A Concordance to the Septuagint and the Other Greek Version of the Old Testament*, Graz 1954.
2. Dla Nowego Testamentu: R. Popowski, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 2006.

Teksty biblijne na podstawie:

1. Wydanie Septuaginty: *Septuaginta id est Vetus Testamentum Graece iuxta LXX interpretes*, ed. A. Rahlfs, Stuttgart 1979.
2. Wydanie Nowego Testamentu: *Novum Testamentum Graece*, ed. E. Nestle & K. Aland, Stuttgart 1997.

Źródła tekstów patrystycznych ukazane zostały w odpowiednich przypisach.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΒΑΣΙΛΕΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

BOSKA LITURGIA
ŚWIĘTEGO OJCA NASZEGO BAZYLEGO WIELKIEGO¹

<MODLITWY PRZED ANAFORĄ>

<Modlitwa za katechumenów>

Panie Boże nasz², który mieszkasz na wysokościach³ i spoglądasz na wszystkie swoje dzieła⁴, wejrzyj na swe sługi, na katechumenów, którzy skłonili przed Tobą swoje głowy i daj im lekkie jarzmo⁵,

1 Podstawę tłumaczenia stanowi tekst grecki opublikowany przez J. Goara, *Eὐχολόγιον sive Rituale Graecorum complectens ritus et ordines Divinae Liturgiae, officiorum, sacramentorum, consecrationum, benedictionum, funerum, orationum, etc., cuilibet personae, statui vel temporis congruos, juxta usum Orientalis Ecclesiae* (...) Venetia, 1730² [Paris 1647¹, Graz 1960³], p. 135-149 oraz I. Phountoules, *Κείμενα Λειτουργίας*, T. III: *Θείαι λειτουργίαι*, Θεσσαλονίκη 1985, s. 235-294); por.: P. Trempelas, *Αἱ τρεῖς λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Αθήναις κώδικας*, Ἀθήναι 1935 [reprint: Ἀθήναι, 1982], s. 161-194; wydanie krytyczne tekstu scs. patrz M. Orłow, *Литургия святаго Василия Великаго*, Sankt Petersburg 1909 (passim). Uwzględniono stan aktualny na podstawie: *Εὐχολόγιον τό μέγα*, s. 75-97 i *Литургия иже во святых отца нашего Василия Великаго*, Warszawa 1926, s. 23b-97. Aktualne rubryki różnią się od zawartych w tekście Goara. Por. przekłady na język polski: *Boska Liturgia świętych ojców naszych Jana Złotoustego i Bazylego Wielkiego*, [w:] Św. Jan Chryzostom, *Wybór pism*, przeł. H. Paprocki, Warszawa 1974, s. 60-123; *Anafora Bazylego Wielkiego*, [w:] *Wieczera Mistyczna. Anafory eucharystyczne chrześcijańskiego Wschodu*. Wybór, wstęp, przekład i przypisy H. Paprocki, Warszawa 1988, s. 129-139; *Liturgie Kościoła prawosławnego*, przeł. H. Paprocki, Kraków 2003, s. 139-152; *Boska Liturgia z komentarzem i częściami zmiennymi. Tekst ukraińsko-polski*, Warszawa 2004, s. 79-91; *Boska Liturgia świętego ojca naszego Bazylego Wielkiego*, Warszawa 2005.

2 Ps 66, 7; 112, 5.

3 Ps 2, 4; 112, 5.

4 Ps 112, 6.

5 Mt 11, 30.

spraw, by byli godnymi członkami⁶ świętego Twego Kościoła, pozwól im otrzymać kąpiel odrodzenia⁷, odpuszczenia grzechów⁸ i szaty niezniszczalności⁹ ku poznaniu Ciebie, prawdziwego Boga naszego¹⁰.

<Pierwsza modlitwa wiernych>

Ty, Panie, okazałeś nam to wielkie misterium zbawienia¹¹, Ty zechciałeś nas, pokorne i niegodne Twoje sługi, uczynić sługami świętego Twego ołtarza. Ty mocą Świętego Twego Ducha¹² uznaj nas godnymi tego posługiwania¹³, abyśmy mogli wolni od osądzenia stanąć przed świętą Twoją chwałą¹⁴ i złożyć Tobie ofiarę pochwalną¹⁵, albowiem Ty jesteś sprawcą wszystkiego we wszystkich¹⁶. Spraw, Panie, aby ta nasza ofiara za nasze grzechy i nieświadomości ludu¹⁷ została przyjętą i stała się Tobie przyjemną¹⁸.

<Druga modlitwa wiernych>

Boże, który nawiedzasz w miłosierdziu i szczodroblewości¹⁹ naszą pokorę, który postawiłeś nas, Twoje pokorne i grzeszne i niegodne sługi, przed świętą Twoją chwałą²⁰, abyśmy służyli świętemu Twemu ołtarzowi, Ty umocnij nas mocą Świętego Twego Ducha na to posłu-

6 Rz 12, 4; 1 Kor 12, 12.

7 Tt 3, 5.

8 Mt 26, 28; Mk 1, 4.

9 1 Kor 15, 53.

10 J 17, 3; Kol 1, 9.

11 1 Tm 3, 16.

12 Łk 4, 14; Rz 15, 13.

13 Por.: 2 Kor 3, 6; 4, 1; 1 Tm 1, 12.

14 Jud 24.

15 Ps 49, 14. 23; Iz 57, 19; Hbr 13, 15.

16 1 Kor 12, 6.

17 Hbr 9, 7.

18 Rz 15, 16; Flp 4, 18. W wersji scs: „...aby ta nasza ofiara za nasze grzechy i nieświadomości ludu stała się Tobie miłą i przyjemną”.

19 Ps 102, 4.

20 Jud 24.

giwanie²¹ i daj nam słowo, gdy otworzymy nasze usta²², aby przyzywać łaskę Świętego Twego Ducha na przedłożone dary.

<Hymn Wielkiego Czwartku>

Przyjmij mnie dzisiaj, Synu Boży,
jako uczestnika Twojej tajemnej wieczerzy,
gdyż nie zdradzę Twoim wrogom tajemnicy,
ani też nie pocałuję Ciebie jak Judasz²³,
lecz jak łotr wyznaję Ciebie:
Pamiętaj o mnie, Panie, w królestwie Twoim²⁴.
Alleluja. Alleluja. Alleluja.

<Hymn Wielkiej Soboty>

Niechaj zamilknie wszelkie ciało,
niech stoi z bojaźnią i drżeniem,
i nie myśli o niczym, co ziemskie.
Oto Król królów i Pan panujących przychodzi²⁵,
złożyć Siebie w ofierze i dać na pokarm wiernym.
Poprzedzają zaś Go chóry aniołów,
ze wszelką Zwierzchnością i Władzą²⁶,
wielooczni cherubini²⁷ i sześćioskrzydli serafini,
zakrywający oblicza i śpiewający pieśń.²⁸
Alleluja. Alleluja. Alleluja.

21 Łk 4, 14; Rz 15, 13.

22 Ef 6, 19, por. Bazyli Wielki, *Homilia in principium proverbiorum* 2, PG, XXXI, 387.

23 Mt 26, 48-49; Mk 14, 44-45; Łk 22, 47.

24 Łk 23, 40-42.

25 1 Tm 6, 15; Ap 19, 16. Zwrot βασιλεῦ τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριε τῶν κυριευόντων występuje w Liturgii św. Marka (E. Renaudot, *Liturgiarum orientalium collectio*, Francofurti ad Mœnum, 1847², I, 134).

26 Kol 1, 16; por.: 1 P 3, 22.

27 Ez 10, 20.

28 Iz 6, 2.

<Modlitwa proskomidii, po postawieniu świętych darów
na świętym ołtarzu>

Panie Boże nasz²⁹, który nas stworzyłeś i wprowadziłeś w to życie³⁰, wskazałeś nam drogi zbawienia³¹, dałeś nam objawienie niebieskich tajemnic³², Ty też przeznaczyłeś nas do tego posługiwania³³ mocą Ducha Twego Świętego³⁴. Spraw przeto, Panie, abyśmy byli sługami Nowego Twego Przymierza³⁵, sługami świętych Twoich tajemnic³⁶. Przyjmij nas, przybliżających się do świętego Twego ołtarza³⁷, według wielkiego Twego miłosierdzia³⁸, abyśmy byli godni składać Tobie tę duchową i bezkrwawą ofiarę za nasze grzechy i za nieświadomości ludu³⁹; przyjąwszy ją na święty i duchowy swój ołtarz w niebie jako przyjemną Tobie woń⁴⁰, ześlij nam w zamian łaskę Świętego Twego Ducha. Wejrzyj na nas, Boże, i na to nasze posługiwanie, i przyjmij je, jak przyjąłeś dary Abła⁴¹, ofiary Noego⁴², Abrahama ze wszystkich płodów⁴³ ziemi, dary kapłańskie⁴⁴ Mojżesza i Aarona oraz przynoszące pokój ofiary Samuela⁴⁵, jak przyjąłeś to prawdziwe po-

29 Ps 66, 7; 112, 5.

30 Mt 7, 14.

31 Dz 16, 17.

32 Mt 13, 11; Ef 3, 3.

33 1 Tm 1, 12.

34 Łk 4, 14; Rz 15, 13.

35 2 Kor 3, 6.

36 Hbr 8, 2.

37 Kpł 2, 8.

38 2 Ezd 23, 22.

39 Hbr 9, 7.

40 Ef 5, 2; Flp 4, 18.

41 Rdz 4, 4.

42 Rdz 8, 20, por. Justyn Filozof, *Dialog z Żydem Tryfonem*, przeł. A. Lisiecki, Poznań 1926, s. 345.

43 Rdz 22, 13, por. Hbr 11, 17; Jk 2, 21, por. Klemens Aleksandryjski, *Kobierce zapisków filozoficznych dotyczących prawdziwej wiedzy*, przeł. J. Niemirska-Pliszczyńska, Warszawa 1994, I, s. 198.

44 Wj 29.

45 1 Krl 11, 15.

sługiwanie od świętych Twych apostołów, tak i z naszych grzesznych rąk przyjmij, Panie, te dary, według Twojej łaskawości⁴⁶, abyśmy byli godnymi służyć bez winy świętemu Twemu ołtarzowi i otrzymali nagrodę wiernych i mądrych rządców⁴⁷ w budzący bojaźń dzień sprawiedliwej Twojej odpłaty⁴⁸.

<Anafora>

Diakon donośnie: Stańmy dobrze, stańmy z bojaźnią, bądźmy uważni, abyśmy świętego podniesienia w pokoju dokonali.

Chór: Miłosierdzie i pokój, ofiarę chwały.

Kapłan donośnie: Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa, miłość Boga Ojca, i wspólnota Świętego Ducha, niech będą z wami wszystkimi⁴⁹.

Chór: I z duchem twoim⁵⁰.

Kapłan: Wznieśmy nasze serca⁵¹.

Chór: Mamy je ku Panu.

Kapłan: Dzięki składajmy Panu⁵².

Chór: Godne⁵³ [to] i sprawiedliwe⁵⁴.

Kapłan pochylony modli się cicho: Ty, który jesteś⁵⁵, Władco, Panie⁵⁶ Boże, Ojciec wszechwładny⁵⁷ i wysławiany!

46 Ps 118, 58.

47 Łk 12, 42.

48 Oz 9, 7.

49 2 Kor 13, 13.

50 2 Tm 4, 22.

51 Lm 3, 41; Kol 3, 2.

52 Jdt 8, 25.

53 2 Tes 1, 3.

54 W wersji scs: „Godne to i sprawiedliwe, kłaniać się Ojcu i Synowi, i Świętemu Duchowi, Trójcy Współistotnej i Niepodzielnej”.

55 Gr. ὁ ὢν – Wj 3, 14.

56 Jr 1, 6.

57 Ap 1, 8.

Zaprawdę godne⁵⁸ to i sprawiedliwe, i odpowiadające wspaniałości Twego majestatu⁵⁹, Ciebie wychwalać, Tobie śpiewać⁶⁰, Ciebie błogosławić, Tobie się kłaniać, Tobie dzięki składać⁶¹, Ciebie sławić, jedynego zaprawdę będącego Boga⁶² i Tobie ofiarować sercem skruszonym, i w duchu pokory⁶³ to duchowe nasze posługiwanie⁶⁴, Ty bowiem dałeś nam poznanie Twojej prawdy⁶⁵. I któż zdoła wypowiedzieć Twoją potęgę i głosić całą Twoją chwałę⁶⁶, lub też rozpowie wszystkie Twoje cuda⁶⁷ w każdym czasie?⁶⁸ Władco wszystkich⁶⁹, Panie nieba i ziemi⁷⁰ i wszystkich stworzeń⁷¹ widzialnych i niewidzialnych, który zasiadasz na tronie chwały i przenikasz otchłanie⁷², nie mający początku, niewidzialny, niedościgniony, nieopisany, niezmienny, Ojcie Pana naszego Jezusa Chrystusa⁷³, wielkiego Boga i Zbawiciela⁷⁴, naszej nadziei⁷⁵, który jest obrazem Twojej dobroci⁷⁶, pieczęcią równości, okazującym w sobie Ciebie, Ojca⁷⁷, żywym Słowem⁷⁸, prawdziwym Bo-

58 2 Tes 1, 3.

59 Ps 144, 5.

60 Ps 64, 2; 144, 5.

61 2 Tes 1, 3.

62 Por. J 17, 3; 1 J 5, 20.

63 Dn 3, 39.

64 Rz 12, 1.

65 Hbr 10, 26.

66 Ps 105, 2.

67 Ps 25, 7.

68 Ps 33, 2. Zdanie to powtarza słowa Jana Chryzostoma, *Sur l'incompréhensibilité de Dieu*, Sources Chrétiennes, XXVIIIbis, 190.

69 Hi 5, 8; Dn 2, 38.

70 Mt 11, 25.

71 3 Mch 2, 2.

72 Mdr 9, 10; Dn 3, 54-59.

73 2 Kor 1, 3.

74 Tt 2, 15.

75 2 Kor 1, 3; 1 Tm 1, 1; 1 P 1, 3.

76 Mdr 7, 26.

77 J 14, 9.

78 Hbr 4, 12.

giem⁷⁹, przedwieczną mądrością⁸⁰, życiem⁸¹, uświęceniem⁸², mocą⁸³, prawdziwą światłością⁸⁴, przez którego objawił się Duch Święty, Duch prawdy⁸⁵, łaska przybrania za synów⁸⁶, zadatek przyszłego dziedzictwa⁸⁷, początek⁸⁸ wiecznych dóbr, moc życiodajna, źródło uświęcenia, mocą którego służy Tobie wszelkie duchowe i rozumne stworzenie i oddaje Tobie wieczne uwielbienie, bowiem wszystko Tobie służy⁸⁹.

Ciebie sławią bowiem aniołowie⁹⁰, archaniołowie, trony, panowania, zwierzchności, władze⁹¹, potęgi⁹² i wieloocy cherubini⁹³, Ciebie otaczają serafini mający po sześć skrzydeł, z których dwoma zakrywają sobie oblicza, dwoma zaś nogi, a na dwóch latają i wołają ciągle jeden do drugiego⁹⁴, niemilkącymi usty, w nieustannym uwielbieniu⁹⁵,

79 1 J 5, 20.

80 Ps 54, 20; 1 Kor 1, 24.

81 J 14, 6.

82 1 Kor 1, 30.

83 1 Kor 1, 24.

84 J 1, 9. Fragment od przypisu 76 powtarza prawie dosłownie słowa Atanazego Wielkiego z *Expositio fidei*, PG, XXV, 217.

85 J 14, 17; 16, 13.

86 Rz 8, 15.

87 Ef 1, 14, por. 2 Kor 1, 22; 5, 5 oraz Bazylego Wielkiego *De Spiritu Sancto*: τὸν δὲ τῆς ζωῆς ἀρραβῶνα παρεχομένον τοῦ πνεύματος (Sources Chrétiennes, XVII, 170).

88 Rz 8, 23 oraz Bazylego Wielkiego *De Spiritu Sancto*: ἀπαρχὴ τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν (Sources Chrétiennes, XVII, 172).

89 Ps 118, 91. Zwrot „moc życiodajna” (gr. ἡ ζωοποιὸς δύναμις, por. Rz 15, 13 i 1 Kor 15, 45) występuje także w *De Spiritu Sancto* Bazylego Wielkiego: τὸ δὲ πνεῦμα τὴν ζωοποιὸν ἐνίησι δύναμιν (Sources Chrétiennes, XVII, 170); również „źródło uświęcenia” (gr. ἡ πηγὴ ἡ δόξολογίαν oraz ἀρχαὶ ἐκσουσίαι) występują w tymże traktacie (Sources Chrétiennes, XVII, 145, 174, 178, 179; por. *Epistola 105*, PG, XXXII, 513).

90 1 P 3, 22.

91 Kol 1, 16.

92 1 P 3, 22.

93 Ez 10, 20.

94 Iz 6, 2; Dn 7, 10.

95 Iz 6, 3.

Kapłan donośnie: zwycięską pieśń śpiewając, wołając, wzywając i głosząc:

Chór: Święty, Święty, Święty Pan Sabaot. Pełne jest niebo i ziemia chwały Twojej⁹⁶. Hosanna na wysokościach! Błogosławiony, który idzie w imię Pańskie. Hosanna na wysokościach!⁹⁷

Kapłan modli się cicho: Z tymi błogosławionymi mocami, Władco, Przyjacielu człowieka⁹⁸, i my grzeszni wołamy i mówimy: Święty jesteś⁹⁹ zaprawdę i Najświętszy, i nie ma miary wspaniałości Twego majestatu¹⁰⁰ i jesteś Czcigodny we wszystkich Swoich dziełach¹⁰¹, gdyż w sprawiedliwości i w sądzie prawym wszystko nam uczyniłeś:¹⁰² ulepiłeś bowiem człowieka wzięwszy proch ziemi¹⁰³ i uczciwszy go Twoim obrazem¹⁰⁴, Boże, umieściłeś w raju rozkoszy¹⁰⁵, obiecałeś mu nieśmiertelność życia i słodycz wiecznych dóbr¹⁰⁶ za wypełnienie Twoich przykazań. Lecz skoro człowiek pogardził Tobą, Bogiem prawdziwym¹⁰⁷ i Stwórcą, dał się zwieść ułudzie węża i umarł przez swoje grzechy, wygnałeś go sprawiedliwym wyrokiem swoim, Boże, z raju w ten świat¹⁰⁸, i wróciłeś go do ziemi, z której został wzięty¹⁰⁹, ale przygotowałeś mu z powtórnego odrodzenia zbawienie¹¹⁰ w samym Two-

96 Iz 6, 1-3.

97 Ps 117, 26; Mt 21, 9.

98 Tt 3, 4.

99 Iz 6, 3.

100 Ps 144, 5. Początek modlitwy *post-Sanctus* [„Μετὰ τούτων (Ζ τῆμι)ίκαί λέγομεν (i mówimy)"] zapożyczony z Anafory św. Jana Chryzostoma (H. Engberding, *Das eucharistische Hochgebet der Basileiosliturgie*, Münster 1931, s. 11).

101 Ps 144, 6. 9.

102 Dn 3, 28.

103 Rdz 2, 7.

104 Rdz 1, 26.

105 Rdz 2, 8.

106 1 Tm 6, 17.

107 Por. Rz 1, 23-25.

108 Rdz 3, 19.

109 Rdz 3, 19.

110 Mt 19, 28; Tt 3, 5.

im Chrystusie. Nie porzuciłeś bowiem na zawsze¹¹¹ swego stworzenia, które stworzyłeś, Dobry, ani też nie zapomniałeś o dziele Twoich rąk¹¹², ale nawiedziłeś wieloma sposobami¹¹³ według wielkiego Twego miłosierdzia¹¹⁴. Posłałeś proroków¹¹⁵, uczyniłeś dzieła wspaniałe przez Twoich świętych, którzy podobali się Tobie w każdym pokoleniu¹¹⁶, mówiłeś do nas przez usta Twoich sług proroków¹¹⁷, zapowiadając¹¹⁸ nam przyszłe zbawienie, na pomoc dałeś prawo¹¹⁹, postawiłeś aniołów jako stróży, a kiedy nadeszła pełnia czasu¹²⁰, przemówiłeś do nas przez samego Twego Syna, przez którego też stworzyłeś wieki, który jest odbłaskiem Twojej chwały i odbiciem Twojej istoty, podtrzymującym wszystko słowem swojej mocy¹²¹. Nie upierał się zachłannie, by być na równi z Tobą, Bogiem i Ojcem¹²², ale On, Bóg Przedwieczny, pojawił się na ziemi i przebywał z ludźmi¹²³, przyjąwszy ciało ze świętej Dziewicy uniżył siebie i przyjąwszy postać sługi¹²⁴ stał się podobnym ciału naszego poniżenia¹²⁵, aby nas uczynić na wzór obrazu swojej chwały¹²⁶. Skoro bowiem przez człowieka grzech wszedł w świat, a przez grzech śmierć¹²⁷, Jednorodzony Twój Syn, który jest w Two-

111 Dn 3, 34.

112 Ps 137, 8.

113 Hbr 1, 1.

114 Łk 1, 78.

115 2 Krn 36, 15.

116 Est 9, 27.

117 Dz 3, 18. „Proroków ... aniołów” (gr. τῶν προφητῶν ἰ ἀγγέλους ἐπέστησας) por. Bazyli Wielki, *Regulae fusius tractatae*, PG, XXXI, 913; tenże, *De Spiritu Sancto*, Sources Chrétiennes, XVII, 180; tenże, *Epistola 261*, PG, XXXII, 969; tenże, *In Hexameron homilia 5*, PG, XXIX, 108.

118 Łk 1, 70, por. Hbr 1, 1.

119 Iz 8, 20.

120 Ga 4, 4; 1 Kor 10, 11; Hbr 1, 2; 9, 26.

121 Hbr 1, 2-3.

122 Flp 2, 6.

123 Ba 3, 38.

124 Flp 2, 7.

125 Flp 2, 7-8.

126 Rz 8, 29; Flp 3, 21.

127 Rz 5, 12.

im łonie, Boga i Ojca¹²⁸, zrodzony z niewiasty¹²⁹, świętej Bogurodzicy i zawsze Dziewicy Marii, zrodzony pod prawem¹³⁰, w swoim ciele osądził grzech¹³¹, aby umierający w Adamie w samym Twoim Chrystusie zostali ożywieni¹³². Żyjąc w tym świecie udzielił nam zbawiennych nakazów, uwolnił nas od błędu bałwochwalstwa, doprowadził do poznania Ciebie, prawdziwego Boga¹³³ i Ojca, uczynił nas dla siebie ludem wybranym¹³⁴, królewskim kapłaństwem¹³⁵, narodem świętym¹³⁶, i oczyścił nas w wodzie¹³⁷ i uświęcił Duchem Świętym¹³⁸, wydał samego siebie¹³⁹ jako okup¹⁴⁰ śmierci, której byliśmy poddani¹⁴¹ i zaprzedał w niewolę przez grzech¹⁴², i zstąpiwszy przez krzyż do otchłani¹⁴³, aby wszystko sobą wypełnić¹⁴⁴, zerwał więzy śmierci¹⁴⁵ i zmartwychwstał trzeciego dnia¹⁴⁶, torując tym każdemu ciału drogę ku zmartwychwstaniu, ponieważ niemożliwym było, aby śmierć panowała¹⁴⁷

128 J 1, 18.

129 Ga 4, 4.

130 Ga 4, 4.

131 Rz 8, 3.

132 1 Kor 15, 22.

133 J 17, 3; Kol 1, 10. Słowa „ἀποστῆσας, πλάγη, προσήγαγεν” i „ἐπίγνωσος” występują w dziełach Bazylego Wielkiego: *Contra Eunomium*, PG, XXIX, 636; *De Spiritu Sancto*, Sources Chrétiennes, XVII, 134, 132, 120, 126, 198, 218, 231; *Epistola 55*, PG, XXXII, 142; *Epistola 189*, PG, XXXII, 688; *Epistola 199*, PG, XXXII, 720; *Epistola 271*, PG, XXXII, 1004; *Epistola 308*, PG, XXXII, 1058; *In Psalmum 59*, PG, XXIX, 464; *De iudicio Dei*, PG, XXXI, 653; *In Psalmum 28*, PG, XXIX, 284.

134 Wj 19, 6; Tt 2, 14; 1 P 2, 9.

135 1 P 2, 9.

136 1 P 2, 9.

137 Ef 5, 26.

138 Rz 15, 16, por. J 3, 5.

139 Mt 16, 26; Tt 2, 14, por.: 1 Tm 2, 6.

140 Mt 16, 26; Tt 2, 14.

141 Rz 7, 6.

142 Rz 7, 14.

143 Por Dz 2, 31; Ef 2, 16.

144 Ef 4, 10.

145 Dz 2, 24.

146 Łk 18, 33; 1 Kor 15, 4.

147 Dz 3, 15.

nad przywódcą życia¹⁴⁸, stał się pierwocinami tych, którzy zasnęli¹⁴⁹, pierworodnym pośród umarłych¹⁵⁰, aby sam zyskał pierwszeństwo, będąc wszystkim we wszystkim¹⁵¹, i wstąpiwszy na niebiosa, zasiadł po prawicy Twego majestatu na wysokościach¹⁵², skąd i przyjdzie¹⁵³ oddać każdemu według jego uczynków¹⁵⁴. Pozostawił nam jednak pamiętki¹⁵⁵ swojej zbawczej męki, które złożyliśmy zgodnie z Jego przykazaniami¹⁵⁶.

Chcąc bowiem odejść na dobrowolną, chwalebną i życiodajną swoją śmierć¹⁵⁷, w noc, w której wydał samego siebie za życie świata¹⁵⁸, wziął chleb¹⁵⁹ w swoje święte i przeczyste ręce, okazał Tobie, Bogu i Ojcu, dzięki składał¹⁶⁰, błogosławił, uświęcił, łamał¹⁶¹, Kapłan pochyła głowę, wyciąga pobożnie prawą rękę i błogosławiąc święty chleb, donośnie mówi:¹⁶² dał swoim świętym uczniom i apostołom mówiąc: Bierzcie, jedzcie, to jest Ciało moje¹⁶³, które za was jest łamane¹⁶⁴ na odpuszczenie grzechów¹⁶⁵.

148 Dz 2, 24.

149 1 Kor 15, 20.

150 Kol 1, 18.

151 Kol 1, 18.

152 Hbr 1, 3.

153 Mt 24, 50.

154 Ps 61, 13; Jr 51, 56; Hi 34, 11; Mt 16, 27; Rz 2, 6.

155 Słowo ὁπομνήματα występuje w: *Regulae fusius tractatae in Hexameron*, PG, XXXI, 972; XXIX, 77 [= Sources Chrétiennes, XXVIbis, 242].

156 W wersji syryjskiej: „zgodnie z Jego przykazaniem”, por. H. Engberding, *Das eucharistische Hochgebet der Basileiosliturgie*, 25.

157 4 Mch 10, 1.

158 J 6, 51, por. Ef 5, 2.

159 Mt 26, 26; Mk 14, 22; Łk 22, 19; 1 Kor 11, 23.

160 Łk 22, 19; 1 Kor 11, 24.

161 Mt 26, 26; Mk 14, 22; Łk 22, 19; 1 Kor 11, 24.

162 Rubryka obecna jak w Liturgii św. Jana Chryzostoma. Obecna rubryka: ἐκφώνως („donośnie”). Dotyczy to także dalszych rubryk.

163 Mt 26, 26; Mk 14, 22; Łk 22, 19; 1 Kor 11, 24.

164 1 Kor 10, 16.

165 Mt 26, 28.

Chór śpiewa: Amen.

Tu kapłan i diakon czynią i mówią to samo, co w Liturgii Chryzostoma.

Kapłan cicho: Podobnie wziął i kielich¹⁶⁶ wypełniony plonem winorośli¹⁶⁷, zmieszał z wodą, dzięki składał, błogosławił, uświęcił¹⁶⁸,

Kapłan wyciąga pobożnie prawą rękę i błogosławiąc mówi: dał swoim świętym uczniom i apostołom mówiąc: Pijcie z tego wszyscy, to jest Krew moja, [Nowego Przymierza], która za was i za wielu jest wylewana na odpuszczenie grzechów¹⁶⁹.

Chór śpiewa: Amen.

Kapłan pochyla głowę i modli się cicho: To czyńcie na moją pamiątkę¹⁷⁰. Ile-króć bowiem będziecie spożywać ten chleb i pić ten kielich, śmierć moją głóście, moje zmartwychwstanie wyznawajcie¹⁷¹.

Przeto i my, Władco, pamiętając o zbawiennych Jego mękach, życiodajnym krzyżu, trzydniowym przebywaniu w grobie, zmartwychwstaniu, wniebowstąpieniu, zasiadaniu po Twojej prawicy¹⁷², Boga i Ojca, oraz o Jego chwalebnym i budzącym trwogę powtórnym przyjsciu,

Kapłan donośnie: To, co Twoje¹⁷³, od Twoich, Tobie przynosimy, za wszystkich i za wszystko¹⁷⁴.

Chór śpiewa: Tobie śpiewamy, Ciebie błogosławimy, Tobie dzięki czynimy¹⁷⁵, Panie, i Ciebie błagamy, Boże nasz.

166 Mt 26, 17; Mk 14, 23; Łk 22, 20; 1 Kor 11, 25.

167 Mt 26, 29; Mk 14, 25.

168 Mt 26, 27; Mk 14, 23.

169 Mt 26, 27-28; Mk 14, 24; Łk 22, 20; 1 Kor 11, 23-26.

170 Łk 22, 19; 1 Kor 11, 24.

171 1 Kor 11, 26.

172 Ps 109, 1.

173 1 Krn 29, 14.

174 Por. καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πασιν z Ef 4, 6. Na temat trudności translatorskich por. A. Raes, *Kata panta kai dia panta. En tout et pour tout*, „Oriens Christianus”, 48:1964, 216-220. Zwrot κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντων występuje w Liturgii św. Marka Ewangelisty (E. Renaudot, *Liturgiarum orientalium collectio*, I, 120). W wersji greckiej: κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα – zgodnie ze wszystkim i według wszystkiego.

175 Ap 11, 17.

Kapłan pochyla głowę i modli się cicho: Przeto i my, Władco Najświętszy, grzeszni i niegodni Twoi słudzy, którym pozwalasz służyć świętemu Twemu ołtarzowi nie dla naszych zasług¹⁷⁶, gdyż nic dobrego nie uczyniliśmy na ziemi, ale z Twego miłosierdzia i Twojej litości, którą obficie na nas wylałeś¹⁷⁷, z ufnością zbliżamy się do świętego Twego ołtarza i ofiarując podobieństwa¹⁷⁸ świętego Ciała i Krwi Chrystusa Twego, modlimy się do Ciebie i Ciebie przyzywamy, Święty Świętych, abys zesłał z łaski Twojej dobroci¹⁷⁹ Ducha Twego Świętego na nas¹⁸⁰ i na leżące tutaj te dary, pobłogosławił je, uświęcił i okazał

Następnie diakon pochyla głowę, trzymając orarion trzema palcami, i mówi cicho: Pobłogosław, władko, święty chleb.

Kapłan wyprostowanyńczy trzy razy krzyżem święte dary, mówiąc cicho: Chleb ten samym najczcigodniejszym Ciałem Pana i Boga i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa.

I znowu diakon: Amen. Pobłogosław, władko, święty kielich.

Kapłan zaś błogosławi mówiąc: A co w kielichu tym samą najczcigodniejszą Krwią Pana i Boga i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa.

Diakon: Amen.

Kapłan: Wylań za życie świata¹⁸¹.

176 Dn 11, 18; Tt 3, 5.

177 Tt 3, 5-6.

178 Gr. $\epsilon\eta\tau\alpha$ według Hbr 9, 24; 1 P 3, 21.

179 2 Tes 1, 12.

180 Dz 19, 6. Wersja scs dodaje po słowach „i okazał” troparion tercji: „Panie, który Najświętszego Twego Ducha o trzeciej godzinie zesłałeś na Twych apostołów, nie odbieraj Go nam, Dobry, lecz odnów nas, modlących się do Ciebie” z wersetami Ps 50, 12-13. Łacińskie tłumaczenia średniowieczne Liturgii św. Bazylego Wielkiego i Liturgii św. Jana Chryzostoma nie mają tego troparionu (A. Jacob, *La traduction de la Liturgie de saint Basile par Nicolas d'Otrante*, Bulletin de l'Institut Historique Belge de Rome, 38:1967, 75 i 100). Obecnie w niektórych Kościołach epikleza odmawiana jest głośno, a słowo „Amen” mówi lud.

181 J 6, 51. W wersji scs także zwrot: „Przemieniwszy Duchem Twoim Świętym”. W tej interpolacji z XV wieku występuje wyraźny błąd gramatyczny. Grecki imiesłów $\mu\epsilon\tau\alpha\beta\alpha\lambda\acute{o}\nu$ w żadnym wypadku nie powinien następować po bezokoliczniku greckiego aorystu $\acute{\alpha}\nu\alpha\delta\epsilon\iota\chi\acute{\alpha}\iota$ (winno być: $\kappa\alpha\iota\ \mu\epsilon\tau\alpha\beta\alpha\lambda\epsilon\iota\nu$ – w Liturgii św. Jana Chryzostoma następuje po imperatywie $\pi\omicron\iota\acute{\iota}\eta\sigma\omicron\nu$). Zmienia też myśl teologiczną anafory

Diakon: Amen. Amen. Amen.

Diakon pochyla głowę i mówi do kapłana: Pamiętaj o mnie grzesznym, władcyko święty.

I odchodzi na miejsce, gdzie poprzednio stał, bierze znowu rypidion i porusza nim.

Kapłan zaś modli się cicho: Nas wszystkich¹⁸², przyjmujących z jednego chleba i z jednego kielicha, zjednocz razem we wspólnocie jednego Ducha Świętego¹⁸³, aby dla nikogo z nas przyjęcie świętego Ciała i Krwi Chrystusa Twego nie było na sąd lub potępienie¹⁸⁴, ale abyśmy znaleźli miłosierdzie i łaskę¹⁸⁵ ze wszystkimi świętymi, których od wieków¹⁸⁶ sobie upodobałeś¹⁸⁷, z praojcami, ojcami, patriarchami, prorokami, apostołami, ewangelistami, kaznodziejami, męczennikami, wyznawcami, nauczycielami, i z wszystkimi duszami sprawiedliwymi, które w wierze spoczęły¹⁸⁸.

Donośnie: Szczególnie za najświętszą, przeczystą, błogosławioną, chwalebłą Panią naszą, Bogurodzicę i zawsze Dziewicę Maryję.

Chór śpiewa: W Tobie raduje się, Łaski Pełna,

wszelkie stworzenie,

i według określenia B. Krivochéina wprowadza „monstrualizm liturgiczny czterech błogosławieństw” (wbrew wszelkiej logice błogosławieństwo przy słowach „Wylaną za życie świata”). Już historyk W. Bołotow domagał się, aby synod Kościoła rosyjskiego usunął tę niedorzeczność (B. Krivochéine, *Quelques particularités liturgiques chez les Grecs et chez les Russes et leur signification*, [w:] *Liturgie de l'Église particulière et liturgie de l'Église universelle*, Roma 1976, p. 215-216; P. N. Trempelas, Αἱ τρεῖς λειτουργίαι, 184).

182 1 Kor 10, 17.

183 2 Kor 13, 13.

184 1 Kor 11, 34.

185 Hbr 4, 16.

186 Łk 1, 70.

187 Rdz 1, 26-27; Hbr 11, 5.

188 Hbr 12, 23. Lista chórów świętych została prawdopodobnie zapożyczona z Liturgii św. Jana Chryzostoma, bowiem w Anaforze saidzkiej św. Bazylego Wielkiego wymienienie kategorii świętych należy do intercesji, a nie do epiklezy (E. Skaf, *The Holy and Divine Liturgy of the Melkite Greek Catholic Church*, [w:] J. Madey, *The Eucharistic Liturgy in the Christian East*, Kottayam-Paderborn, 1982, 289; H. Paprocki, *Anafora saidzka z VII wieku i jej relacja do Anafory świętego Bazylego Wielkiego*, „Elpis” 2001, nr 3, s. 140-141).

chóry aniołów i ludzki ród.
O święty przybytku i rajy Słowa,
dziewictwa chlubo, w Ciebie wcielił się Bóg
i Dzieckiem¹⁸⁹ był przedwieczny Bóg nasz.
Ciało¹⁹⁰ bowiem Twoje tronem uczynił
i łono Twoje większym się stało od nieba.
W Tobie raduje się, Łaski Pełna¹⁹¹,
wszelkie stworzenie.

Diakon obchodzi wokół święty ołtarz i okadza, wspominając żywych i zmarłych, których chce.

Kapłan zaś modli się cicho: Za świętego Jana Chrzcziciela, Proroka i Poprzednika, [czcigodnych i chwalebnych apostołów], świętego N., którego ze czcią wspominamy, i wszystkich Twoich świętych, dla modlitw których nawiedz nas, Boże.

Pamiętaj o wszystkich, którzy zasnęli w nadziei zmartwychwstania i życia wiecznego¹⁹², daj im odpoczynek tam, gdzie jaśniej s światłość Twego oblicza¹⁹³.

Prosimy Cię również, Panie, abyś pamiętał¹⁹⁴ o Twoim świętym, katolickim i apostołskim Kościele, rozpostartym od krańca do krańca ziemi¹⁹⁵, i obdarzył pokojem, gdyż nabyłeś go najczcigodniejszą

189 Łk 2, 17.

190 Dosłownie: „macię Twoją tronem uczynił i łono Twoje większym się stało od nieba” (gr. τὴν γὰρ σὴν μήτραν θρόνον ἐποίησε καὶ τὴν σὴν γαστέρα πλατυτέραν οὐρανῶν ἐπειργάσατο).

191 Łk 1, 28. Hymn autorstwa św. Jana Damasceńskiego, wprowadzony do Liturgii św. Bazylego Wielkiego w XIV wieku.

192 Mt 25, 46.

193 Ps 4, 7. W wersji scs w tym miejscu wprowadzono dodatek zaciemniający tekst anafory: *Tu kapłan wspomina tych, których chce, żywych i umarłych. O żywych zaś mówi: Za zbawienie, nawiedzenie i odpuszczenie grzechów sług Bożych N. N. O zmarłych zaś mówi: O pokój i odpuszczenie grzechów sług Twoich N. N. w miejscu światłości, skąd ucieka smutek i westchnienia, daj im odpoczynek Boże. Daj im odpoczynek tam, gdzie jaśniej światłość Twego oblicza.*

194 Łk 23, 42.

195 Ps 71, 8.

Krwią¹⁹⁶ Chrystusa Twego, i świątynię tę¹⁹⁷ umocnij aż do skończenia świata¹⁹⁸.

Pamiętaj, Panie¹⁹⁹, o tych, którzy złożyli Tobie dary, i o tych, przez których i za których zostały złożone.

Pamiętaj, Panie, o przynoszących owoce²⁰⁰ i dobrze czyniących w świętych Twych świątyniach, o opiekujących się ubogimi, i odpłać im Twymi obfitymi niebieskimi darami. W zamian za dary ziemskie daj im niebieskie²⁰¹, w zamian za przemijające daj im nieprzemijające²⁰² w zamian za zniszczalne daj im niezniszczalne²⁰³.

Pamiętaj, Panie, o żyjących w pustyniach i górach, jaskiniach i rozpadlinach ziemskich²⁰⁴.

Pamiętaj, Panie, o żyjących w dziewictwie, pobożności, ascezie i czystości.

Pamiętaj, Panie, o najpobożniejszym i najwierniejszym cesarzu naszym, którego ustanowiłeś, aby sprawiedliwie królował na ziemi²⁰⁵. Orężem prawdy, orężem łaski ukoronuj go²⁰⁶, osłoń jego głowę w dniu bitwy²⁰⁷, umocnij jego ramię²⁰⁸, podnieś jego prawicę²⁰⁹, umocnij jego królestwo, poddaj mu²¹⁰ wszystkie ludy pogańskie, które kochają się w wojnach²¹¹, obdarz go pomocą i niezmiennym pokojem, włóż

196 Dz 20, 28; 1 P 1, 19.

197 Syr 50, 1.

198 Mt 28, 20.

199 Lm 5, 1.

200 Rz 7, 4.

201 J 3, 12.

202 1 Kor 9, 25.

203 2 Krn 4, 18.

204 Hbr 11, 38.

205 Rz 13, 1; 1 Tm 2, 2.

206 Ps 5, 13.

207 Ps 139, 8.

208 Ez 30, 24.

209 Ps 88, 14.

210 Ps 46, 4.

211 Ps 67, 31.

w jego serce²¹² troskę²¹³ o Kościół Twój i cały lud Twój, abyśmy mogli w pokoju prowadzić spokojne i bezpieczne życie, we wszelkiej pobożności i czystości²¹⁴.

Pamiętaj, Panie, o wszelkich zwierzchnościach i władzach²¹⁵, o ich urzędach, i w nich naszych braciach, i o całym wojsku. Dobrych otocz dobrocią, złych uczynь dobrymi w swej dobroci²¹⁶.

Pamiętaj, Panie, o stojącym tutaj ludzie, który oczekuje odpuszczenia win i zmiłuj się nad nimi i nad nami z wielkiego Twego miłosierdzia²¹⁷. Niech ich spichlerze²¹⁸ będą pełne wszelkich dóbr²¹⁹, umocnij w pokoju i zgodzie ich małżeństwa, wychowuj dzieci, kieruj młodzieżą, podtrzymuj starców, pociesz małodusznych²²⁰, zgromadź rozproszonych²²¹, nawróć zbłąkanych i połącz z Twym świętym, powszechnym i apostołskim Kościołem. Wyzwól dręczonych przez nieczyste duchy²²², współzegluj z żeglującymi, współpodróżuj z podróżującymi, wspomóż wdowy, obroń sieroty, wyzwól więźniów, ulecz chorych.

Pamiętaj także o sądzonych i o jeńcach pracujących w kopalniach, i pozostających w więzieniach, i ciężkich pracach oraz pamiętaj, Boże, o wszystkich zatroskanych, potrzebujących i pozostających w kłopotach.

Pamiętaj, Panie Boże nasz, o wszystkich potrzebujących Twej wielkiej łaskawości, o miłujących nas i nienawidzących, o proszących nas niegodnych o modlitwy.

212 Iz 11, 2.

213 Jr 18, 20.

214 1 Tm 2, 3, por. Bazyli Wielki, *Epistola* 42, PG, XXXII, 357; eadem, *Homilia in Ps* 32, PG, XXIX, 344-345.

215 Tt 3, 1.

216 Ps 118, 68.

217 2 Ezd 23, 22.

218 Ps 143, 13.

219 Pwt 6, 11.

220 1 Tes 5, 14.

221 PS 105,45.

222 Łk 6, 18.

Pamiętaj, Panie Boże, o całym Twoim ludzie i na wszystkich rozlej obfite Twoje miłosierdzie²²³, wszystkim dając przebaczenie ku zbawieniu.

Pamiętaj i o tych, których nie wspomnieliśmy z niewiedzy, zapomnienia lub wielości imion. Sam o nich pamiętaj, Boże, który znasz imię i wiek każdego, który znasz każdego z łona jego matki²²⁴. Albowiem Ty, Panie, jesteś wspomoczeniem bezsilnych i nadzieją tych, którzy utracili nadzieję²²⁵, Zbawicielem udręczonych, przystanią żeglujących, lekarzem chorych. Sam przeto bądź wszystkim dla wszystkich²²⁶, gdyż znasz każdego i jego prośby, dom i potrzeby.

Wybaw, Panie, tę owczarnię i wszystkie miasta i krainy od głodu, zarazy, trzęsienia ziemi, powodzi, ognia, miecza, napaści wrogów i walk wewnętrznych.

Kapłan donośnie: Przede wszystkim pamiętaj²²⁷, Panie, o arcybiskupie naszym *N.*, któremu pozwól w świętych Twych Kościołach w pokoju, bezpieczeństwie, czci, zdrowiu i przez długie lata głosić w sposób prawy słowo Twojej prawdy²²⁸.

Chór śpiewa: I o wszystkich i o wszystkim.

Kapłan zaś modli się cicho: Pamiętaj, Panie, o całym episkopacie prawosławnym, głoszącym w sposób prawy słowo Twojej prawdy²²⁹.

Pamiętaj, Panie, w ogromie swej litości²³⁰ i o mnie niegodnym, daruj mi wszystkie grzechy świadome i nieświadome, i z ich powodu nie odbieraj łaski Świętego Twego Ducha od przedłożonych darów.

Pamiętaj, Panie, o kapłanach, w Chrystusie diakonii i o całym duchowieństwie, i żadnego z nas, stojących wokół świętego Twego ołtarza²³¹ nie zawstydz, ale nawiedź nas swoim miłosierdziem²³².

223 Ef 2, 4.

224 Iz 49, 1; Jr 1, 5; Ga 1, 15.

225 Jdt 9, 11; Ef 1, 12; 1 Tes 4, 13.

226 1 Kor 9, 22.

227 Hbr 13, 7.

228 2 Tm 2, 15.

229 2 Tm 2, 15.

230 Ps 50, 3.

231 Ps 25, 6.

232 Ps 105, 4-6.

Panie, okaż nam swoje obfite miłosierdzie²³³, daj nam korzystne i łagodne wiatry, ziemi daj deszcze umiarkowane ku obfitości pól, uwieńcz rok cały łaską swoją²³⁴, połącz kres podziałom Kościołów, ukróć bunty pogan²³⁵, szybko zniszcz rodzące się herezje poprzez moc Świętego Twego Ducha²³⁶, przyjmij nas wszystkich do Twego królestwa, okaż synami światłości i synami dnia²³⁷, daj nam swój pokój i udziel swojej miłości, Panie Boże nasz, albowiem wszystko nam dałeś²³⁸.

Kapłan donośnie: I daj nam jednymi ustami i jednym sercem²³⁹ sławić i opiewać najczcigodniejsze i najwspanialsze imię Twoje, Ojca i Syna, i Świętego Ducha, teraz i zawsze, i na wieki wieków.

Chór: Amen.

<MODLITWY PO ANAFORZE>

<Modlitwa przed Ojciec nasz>

Boże nasz²⁴⁰, Boże, który zbawiasz²⁴¹, naucz nas składać Tobie godne dzięki za Twoje dobrodziejstwa, które nam wyświadczyłeś i ciągle wyświadczasz²⁴². Boże nasz²⁴³, który przyjąłeś te dary, oczyść nas z wszelkiej nieczystości ciała i ducha, i naucz nas spełniać nasze uświęcenie w Twojej bojaźni²⁴⁴, abyśmy przyjmując z czystym świadectwem naszego sumienia²⁴⁵ cząstkę Twojej świętości, zjednoczyli

233 Ps 50, 3.

234 Ps 64, 12.

235 Ps 2, 1.

236 Rz 15, 13.

237 1 Tes 5, 5.

238 Iz 26, 12.

239 Ez 11, 19; 18, 31; 36, 26; Dz 4, 32; Rz 15, 6.

240 Ps 66, 7; 112, 5.

241 Ps 67, 21.

242 Tb 67, 21.

243 Ps 66, 7; 112, 5.

244 2 Kor 7, 1.

245 2 Kor 1, 12.

się ze świętym Ciałem i Krwią Twego Chrystusa, a przyjąwszy je godnie, mieli Chrystusa mieszkającego w naszych sercach²⁴⁶, i stali się świątynią Świętego Twego Ducha²⁴⁷. O Boże nasz²⁴⁸, nikogo z nas nie uczynь winnym²⁴⁹, Twych budzących bojaźń i niebieskich tajemnic, ani słabym²⁵⁰ duszą i ciałem, za niegodne²⁵¹ przyjęcie tych darów, lecz pozwól nam godnie, aż do ostatniego tchu, przyjmować cząstkę Twoich świętości jako zadatek życia wiecznego i godne usprawiedliwienie przed budzącym bojaźń Trybunałem Twego Chrystusa²⁵², abyśmy i my ze wszystkimi świętymi, którzy od wieków spodobali się Tobie, stali się uczestnikami wiecznych Twoich dóbr, które przygotowałeś dla tych, którzy miłują Ciebie, Panie²⁵³.

<Modlitwa skłonienia głów>

Władco Panie, Ojczy miłosierdzia i Boże wszelkiej pociechy²⁵⁴, pobłogosław tych, którzy skłonili przed Tobą swe głowy, uświęć ich, zachowaj, umocnij, utwierdź i wyrwij ze wszelkiego złego czynu²⁵⁵, nakłoń zaś do wszelkiego dobrego czynu²⁵⁶, i pozwól, aby wolni od osądzenia przyjęli te przeczyste i życiodajne Twoje tajemnice, na odpuszczenie grzechów²⁵⁷ i jedność Ducha Świętego²⁵⁸.

246 Ef 3, 17.

247 1 Kor 6, 19.

248 Ap 16, 7.

249 1 Kor 11, 27. 29.

250 1 Kor 11, 30.

251 1 Kor 11, 27.

252 2 Kor 5, 10; Rz 14, 10; por. Hbr 10, 27. 31.

253 1 Kor 2, 9.

254 2 Kor 1, 3.

255 2 Tm 4, 18.

256 Kol 1, 10.

257 Mt 26, 28.

258 2 Kor 13, 13.

<Modlitwa dziękczynna>

Dzięki czynimy Tobie²⁵⁹, Panie Boże nasz²⁶⁰, za przyjęcie świętych, przeczystych, nieśmiertelnych i niebieskich Twoich Tajemnic, które nam dałeś ku pomyślności, uświęceniu i uleczeniu naszych dusz i ciał. Sam, Władco wszystkich, spraw, aby przyjęcie świętego Ciała i Krwi Chrystusa Twego²⁶¹ stało się ku wierze niezmaconej, ku miłości bez obłudy²⁶², ku pomnożeniu mądrości²⁶³, ku uleczeniu duszy i ciała, ku odpędzeniu wszelkiego przeciwieństwa, ku wypełnieniu Twoich przykazań oraz ku godnemu usprawiedliwieniu przed budzącym bojaźń Trybunałem²⁶³ Twego Chrystusa.

<Modlitwa przed spożyciem pozostałych świętości>

Chryste Boże nasz²⁶⁴, wypełniliśmy i sprawowaliśmy, o ile to było w naszej mocy, tajemnicę Twego zbawczego planu²⁶⁵. Mamy w pamięci Twoją śmierć²⁶⁶ i widzieliśmy obraz Twego zmartwychwstania, napełniliśmy się Twoim nieskończonym życiem, zakosztowaliśmy słodczy niewyczerpanego Twego pokarmu, którego i w przyszłym wieku²⁶⁷ wszystkich nas zechciej uczynić godnymi, przez łaskę przedwiecznego Twego Ojca i Świętego, i Dobrego, i Życiodajnego Twego Ducha, teraz i zawsze i na wieki wieków. Amen.

259 Ap 11, 17.

260 Ps 66, 7; 112, 5; Ap 11, 17.

261 1 Kor 10, 16.

262 Rz 12, 9.

263 Por.: Jk 1, 5.

263 2 Kor 5, 10; Rz 14, 10; por. Hbr 10, 27. 31.

264 Ps 66, 7; 112, 5.

265 Ef 3, 9.

266 1 Kor 11, 26.

267 Hbr 6, 5.

<Troparion ku czci św. Bazylego Wielkiego>

Na całą ziemię rozeszła się nauka Twoja, przyjmując Twoje słowo, którym pobożnie pouczyłeś o prawdach wiary, wyjaśniłeś naturę bytów²⁶⁸, upiększyłeś obyczaje ludzi²⁶⁹, królewski²⁷⁰ kapłanie, ojciec najczcigodniejszy, módl się do Chrystusa Boga, aby zbawił dusze nasze.

<Kontakion ku czci św. Bazylego Wielkiego>

Okazałeś się niewzruszonym fundamentem Kościoła, dając wszystkim ludziom niezniszczalne dziedzictwo, przypieczętowane Twymi regułami, okazujący niebo Bazyli najczcigodniejszy.

268 Nawiązanie do dzieł Bazylego Wielkiego, zwłaszcza do dziewięciu homilii *In Hexameron*.

269 Aluzja do kanonów i reguł zakonnych Bazylego Wielkiego.

270 Gr. imię Βασιλείος znaczy „królewski”.